

מראה מקומות, שיער מאת הג"ר יהודה לנדי שליט"א

Forms of Idol-Worship

עבודה זרה דף נ. - בענין אלילים קדומים המוזכרים בחז"ל

קיסריה

1.1

מגילה ו' ע"א

עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר אמלאה החרבה אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ.

אמפיתיאטרון

2.1

ע"ז טז.

מתני' אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמהם בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהם בימוסיאות ובית מרחצאות הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות.

2.2

שם טז:

אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ג' בסילקאות הן של מלכי עובדי כוכבים ושל מרחצאות ושל אוצרות אמר רבא ב' להיתר ואחד לאיסור וסימן לאסור מלכיהם בזיקים ואיכא דאמרי אמר רבא כולם להיתר והתנן אין בונין עמהן בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אימא של גרדום ושל איצטדייא ושל בימה.

2.3

שם יח:

[דתניא] אין הולכין לאיצטדינין מפני מושב לצים [ובב"ח הגירסא "מפני שהם שופכי דמים"] ור' נתן מתיר מפני שני דברים אחד מפני שצווח ומציל ואחד מפני שמעיד עדות אשה להשיאה.

מעיינות

3.1

ע"ז יב.

פרצופות המקלחין מים לכרכין לא יניח פיו על פיהם וישתה מפני שנראה כמנשק לעבודת כוכבים.

רבי אבהו דקיסרי

4.1

ע"ז ד.

משתבח להו ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבקו ליה מיכסא דתליסר שנין יומא חד אשכחוהו אמרו ליה כתיב רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן דאית ליה סיסיא ברחמיה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי רמו ליה סודרא בצואריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אשכחינהו אמר להו אמאי מצעריתו ליה אמרו ליה ולא אמרת לן דאדם גדול הוא [ולא ידע למימר לן פירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר דאמרי לכו בתנאי בקראי מי אמרי לכו אמרו ליה מ"ש אתון דידעיתון אמר להו אן דשכיחין גביכון רמינן אנפשין ומעיינן אינהו לא מעייני.

4.2

קהלת רבא פ"ז פסוק י"ח

טוב אשר תאחוז בזה זה מקרא וגם מזה אל תנח ידך זה משנה כי ירא אלהים יצא את כולם כגון רבי אבהו דקיסרין.

4.3

ע"ז כח.

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן אדם חשוב שאני והא רבי אבהו דאדם חשוב הוה ורמא ליה יעקב מינאה סמא אשקיה ואי לא רבי אמי ורבי אסי דלחכוהו לשקיה פסקיה לשקיה דרבי יוחנן רופא מומחה הוה דרבי אבהו נמי רופא מומחה הוה שאני רבי אבהו דמוקמי ביה מיני בנפשייהו תמות נפשי עם פלשתים.

בתי כסא ציבוריים

5.1

תמיד כז:

רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא והוא סבר מסוכן הוא.

צורת חמה ולבנה

6.1

ע"ז מב:

מתני' המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל המכובדין אסורין שעל המבוזין מותרין.

6.2

ע"ז מג:

שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שיננא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשף ויתייב בנהרדעא דאוקמי ביה אנדרטא והווי עיילי ביה אבהו דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא רבים שאני.

6.3

ירושלמי פ"ג הל"ג

ביומוי דרבי יוחנן שרון ציירין על כותלא ולא מחי בידיהו.

6.4

שו"ע יו"ד קמ"א סעיף ג'

המוצא כלים ועליהם צורות חמה או לבנה. **הגה:** דהיינו צורות הנעשים לשם חמה ולבנה, כמו שעושים בעלי הטלסמאות צורות לכוכבים, כגון צורות המתייחסות לשמש מצייירים מלך מעוטר יושב על עגלה וכן יוצא בזה בלבנה יש להם צורה מיוחדת (רמב"ם בפירוש המשנה וברטנורה שם).

מרקוליס

7.1

ע"ז נ.

והא תניא אלו הן אבני בית קוליס אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן אמר רבא כי תניא ההיא בעיקר מרקוליס.

7.2

שם

בי ינאי מלכא חרוב אתו עובדי כוכבים אוקימו ביה מרקוליס אתו עובדי כוכבים אחרני דלא פלחי למרקוליס שקלינהו וחיפו בהן דרכים וסטרטאות איכא רבנן דפרשי ואיכא רבנן דלא פרשי א"ר יוחנן בנן של קדושים מהלך עליהן ואנן נפרוש מהן מאן ניהו בנן של קדושים רבי מנחם ברבי סימאי ואמאי קרו ליה בנן של קדושים דאפי' בצורתא דזווא לא מיסתכל.

צורות של כדור ביד

8.1

ע"ז מ:

כל הצלמים אסורין מפני שהן נעבדין פעם אחת בשנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אינו אסור אלא כל שיש בידו מקל או צפור או כדור רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כל שיש בידו כל דבר.

8.2

שם מא.

כדור שתופש את עצמו תחת כל העולם כולו ככדור.

"סרפית"

9.1

ע"ז מג.

דתניא רבי יהודה מוסיף אף דמות מניקה וסר אפיס מניקה על שם חוה שמניקה כל העולם כולו סר אפיס על שם יוסף שסר ומפיס את כל העולם כולו והוא דנקיט גריוא וקא כייל והיא דנקטא בן וקא מניקה.

אפרודיטי

10.1

דף מד:

מתני' שאל פרוקלוס בן פלוספוס את ר"ג בעכו שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר ליה כתוב בתורתכם לא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ וכשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ.

(עיי' גם 2.1)

ביעור עבודה זרה

11.1

ע"ז נג:

עבודת כוכבים שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה.

11.2

ע"ז סד:

הדור יתבו וקמיבעיא להו גר תושב מהו שיבטל עבודת כוכבים דפלח מבטיל דלא פלח לא מבטיל או דלמא כל דבר מיני' מבטיל והאי בר מיניה הוא אמר להו רב נחמן מסתברא דפלח מבטיל דלא פלח לא מבטיל

11.3

שו"ע יו"ד קמ"ו סע' ה

עובד כוכבים מבטל עבודת כוכבים אע"פ שאינה שלו, ואפילו אינו עובד לאותם עובדי כוכבים. ואפילו בעל כרחו. ובלבד שידע בטיב עבודת כוכבים. אבל קטן שאינו יודע בטיב עבודת כוכבים, וכן שוטה וכן מי שאינו עובד כוכבים, כגון גר תושב, אינם יכולים לבטלה. (ואומות שלנו וישמעאלים שאינן עובדי עבודת כוכבים, אינם יכולים לבטל) (בית יוסף בשם הרמב"ם פ"ח).